

# E-læring – nye muligheter i kompetanseutviklingen og nye utfordringer for utdanningsinstitusjonene

av Tone Lømo



Tone Lømo  
tono.lomo@bi.no

*E-læring, gjerne kombinert med tradisjonell undervisning i form av intensivundervisning på samlinger, er fremtidens undervisningsform for voksne i arbeid fordi metoden lar seg kombinere med jobb og familie på en fleksibel måte. E-læring kan dessuten tilrettelegges som en integrert del av bedriftenes interne opplæring og gir nye muligheter for kompetanseutvikling på arbeidsplassen der erfaringer fra hverdagen kan trekkes inn i undervisningen. Men e-læring stiller også nye krav til utdanningsleverandørene, til bransjeskolene og bedriftene selv.*

Informasjons- og kommunikasjonsteknologien (IKT) har en stadig større innflytelse på det moderne samfunn når det gjelder kommunikasjon mellom mennesker generelt og når det gjelder endring og effektivisering i arbeidslivet spesielt. I de senere år har IKT også begynt å spille en viktig rolle i forbindelse med distribusjon av læring. Vi snakker om elektronisk læring (e-læring), fortrinnsvis som læring via Internett og som en motsats til tradisjonell læring (c-learning = classroom learning). I virkeligheten er det ikke et spørsmål om å erstatte det ene med det andre, men snarere om å hente det beste fra to metoder og tilpasse undervisningen etter målgruppens behov.

## Hva er e-læring?

E-læring er et vidt begrep som favner all IKT-støttet undervisning. Det kan være ren 'Computer Based Learning' (CBL), der all informa-

sjon og læringsaktivitet er forhåndsprogramert, og der menneske kommuniserer med maskin. Det kan være multimediebaserte løsninger der lyd og bilde tas i bruk, rene tekstbaserte løsninger eller et læreprogram på CD-rom for å gi instruks om nye retningslinjer. Men det kan også være et fullt utbygget elektronisk klasserom, der lærer og studenter møtes i dialog og samhandling om felles lærestoff (kommunikasjon menneske med menneske), gjerne kombinert med multimediebaserte løsninger som gir støtte for den individuelle læreprosessen.

E-læring tilbys i mange former via tradisjonelle høyskoler og universiteter, via rene fjernundervisningsinstitusjoner og bransjeskoler. Det gis også som et tilbud i læremiddelpakker fra forlag (e-bok) eller som tjenester fra konsultentselskaper og rene e-lærings-

---

Direktør **Tone Lømo**, Handelshøyskolen BI, BI Nettstudier.

selskaper som utvikler og tilrettelegger e-læringsløsninger for den enkelte bedrift eller utdanningsinstitusjon.

### **E-læring ved Handelshøyskolen BI**

---

Ved Handelshøyskolen BI har BI Nettstudier<sup>1</sup> benyttet elektronisk kommunikasjon som et viktig undervisningsverktøy helt siden høyskolen startet med fjernundervisning i 1990. I 1996 ble Internett tatt i bruk og en egen læringsplattform for kommunikasjon og læring via nettet ble utviklet (LMS = Learning Management System).

Denne inneholder blant annet digitale læringsressurser som interaktive oppgaver, tester, spill, simuleringer, lydforelesninger, videoforelesninger, diskusjonsgrupper, nettkollokvier, snakk-funksjon (chat), faglig og administrativ informasjon.

I henhold til erfaringer fra BI Nettstudier fungerer nettbasert læring godt, alene og i kombinasjon med tradisjonell undervisning ('blended learning'). Den typiske nettstudent ved BI er gjerne en mann eller kvinne (60% av studentene er kvinner) i begynnelsen av 30-årene som ønsker etter- eller videreutdanning innen økonomi, administrasjon og ledelse. Han eller hun har jobb, familie og andre forpliktelser som gjør det vanskelig å følge ordinær undervisning ved en høyskole. Nesten 50% av studentene kommer fra Stor-Oslo og Akershus-området. Det er således ikke avstanden fra et eventuelt høyskoletilbud som bestemmer studievalget, men metoden, dvs. muligheten til å studere på en fleksibel måte – når det passer, hvor det passer og i det tempo som passer studenten best.

Eksamensstatistikk gjennom mange år viser at nettstudentene gjør det gjennomsnittlig bedre til eksamen enn den unge heltidsstudent eller den voksne deltidsstudent som følger undervisning i kveldsklasser ved BI Høyskolene. Det kan skyldes at studentene er mer

motiverte og målrettet i sitt arbeid, men mye tyder på at dette også har sin årsak i at nettbasert læring gir den nødvendige støtte både til den personlige læreprosess og til sosial, samarbeidsrettet læring. Alle kundeundersøkelser og kursevalueringer gir klare indikasjoner på at både bedriften og den enkelte student er fornøyd med denne typen undervisning. I dag har alle studenter ved Handelshøyskolen BI et tilbud om en elektronisk læringsarena som et supplement til det tradisjonelle klasserom.

### **Fordeler ved bruk av e-læring i bedriftens kompetanseutvikling**

---

E-læring gir ikke bare muligheter for fleksibel gjennomføring av undervisningen, men kan også være kostnadsbesparende for bedrifter og bransjeskoler som velger denne læringsformen. For eksempel vil det kunne spares inn på utgifter til hotellopphold og reiser i forbindelse med undervisningen og til vikarutgifter for kursdeltakere som tidligere måtte reise fra arbeidsplassen for å gå på kurs. Landsdekkende virksomheter vil kunne samle sine ansatte om felles diskusjoner via nettet – og således kunne redusere seminarkostnadene.

BIs bransjeskoler har gode erfaringer med den kombinerte studiemodellen siden de nettopp tilbyr yrkesrettet utdanning til voksne i arbeid. Ansatte i norsk finansnæring tilhører gjerne store landsdekkende institusjoner som har sine avdelingskontorer geografisk spredt utover landet. Metoden er derfor velegnet for nettopp denne målgruppen som trenger etter- og videreutdanning som lar seg kombinere med jobb og familie. På samlingene får studentene intensivundervisning, de blir kjent med foreleseren og hverandre og får anledning til å møtes i gruppearbeid. Dette gir god støtte for det videre arbeidet på nettet når studentene kommer tilbake til sin arbeidsplass eller skal jobbe videre på egenhånd med studiene. Senter for finansutdanning har lenge benyttet Internett som del av sin fjern-

undervisningsleveranse. Våren 2002 startet også Forsikringsakademiet med Internett som støtte mellom undervisningsmodulene i enkelte kurs og har i løpet av kort tid gjort meget gode erfaringer med bruk av nettet. Handelshøyskolen BI opprettet for øvrig i januar 2003 et eget 'Senter for e-læring' som skal fungere som et pedagogisk og teknologisk kompetansesenter for e-læring for hele BI. Senteret skal støtte både bransjeskolene og de ordinære høyskolene på området e-læring gjennom et aktivt samarbeid med faglig ansatte og administrative nøkkelpersoner ved skolene.

Svært mange av de kunder og bedrifter Handelshøyskolen BI samarbeider med, har allerede tatt i bruk e-læring i sin interne opplæring. Det gjelder for eksempel Den norske Bank, Gjensidige Nor og Telenor. Gjensidige Nor har en egen læringsportal, der de ansatte kan hente ned kurs og læringsressurser via nettet. I den forbindelse kan det nevnes at en gruppe ansatte blant annet har gjennomført kurs i markedsføring via BI Nettstudier med 'videostreamede' forelesninger (lyd-bilde-forelesninger over nettet) som en del av kursopplegget.

Da Telenor<sup>2</sup> samlokaliserte all sin virksomhet i Oslo-området til nytt, fremtidsrettet bygg på Fornebu, var e-læring et viktig verktøy for å kommunisere ut nye strategiske og organisasjonsmessige retningslinjer og for å gjøre den enkelte kjent med de teknologiske systemene, de nye arbeidsplassene og selve bygget. Over 11 e-læringskurs ble lagt på bedriftens læringsportal slik at den enkelte kunne gå igjennom modulene etter behov. Hver av de 6000 ansatte fullførte i snitt 6 av disse. Selv om tilretteleggingen av kursene innebar en ikke ubetydelig kostnad for Telenor Kompetanse, er det ingen tvil om at kostnadene ved en tradisjonell klasseundervisning ville ha vært langt større og antagelig ikke gjennomførbar for så store grupper ansatte på tilsvarende kort tid. Slik kan e-læring ikke bare være kostnadsmessig effektivt, men også læringsmessig effektivt.

I Cisaer-prosjektet<sup>3</sup> som er et EU-støttet prosjekt, ble det gjort en undersøkelse av 130 utdanningsinstitusjoner fra 26 land, der alle kontinenter var representert, for å se hvem som hadde et tilbud på e-læring (Morten Flate Paulsen: Nettbasert utdanning, 2001). 30 av disse tilbød alene over 100.000 nettbaserte kurs. 45.4 % av tilbudet var fra engelskspråklige land (USA, Australia, Canada, England og Irland). Mange av disse tilbyr studier utenfor sitt eget land. Nord-Amerika er det ledende landet på nettbasert utdanning med Australia som nr. 2. Men også de skandinaviske land er langt fremme når det gjelder å ta i bruk e-læring, spesielt på etter- og videreutdanningsmarkedet. Norge ligger godt an i forhold til befolkningstall. Ca. 20.000 studenter studerer i dag via ren nettbasert læring i private og offentlige utdanningsinstitusjoner. Medregnes e-læring å bedriftene, er antallet langt større. For et par år siden estimerte bransjen e-læringsmarkedet i Norge alene til totalt 2 milliarder NOK, men e-læringselskapene har som andre selskaper i IT-bransjen merket nedgang i etterspørselen etter dyre, spesialutviklede programmer. Derimot selges det mye rene IT-opplæringsprogrammer via e-læring. Mange 'corporate schools' sørger dessuten for å tilrettelegge sin interne opplæring i egne e-læringsportaler, eller de samarbeider med universiteter og høyskoler om innholdsleveranser.

### **Utfordringer for institusjoner som vil ta i bruk 'e-læring'**

Gjennom mange års erfaring med nettbasert fjernundervisning mener jeg at det kan identifiseres 5 hovedutfordringer eller nøkler til suksess på området e-læring i høyere utdanning:

#### *1. Nøkkel nr. 1 er knyttet til økonomi*

Man må ha ressurser, dvs. tid, mennesker og penger til å investere i e-læring. Kostnader

ved innføring av e-læring må således veies opp mot nytten av mer fleksible, fremtidsrettede løsninger og besparelser på sikt.

### 2. Nøkkel nr. 2 dreier seg om teknologi

Infrastrukturen må være på plass. Det må tilrettelegges for robuste, fleksible løsninger som er enkle å bruke. Brukervennlighet, funksjonalitet er viktig. Helst skal det være unødvendig med opplæring dersom de ansatte er vant til å bruke teknologi i sin arbeidshverdag. BI Nettstudier har utviklet sitt 'Learning Management System' over lang tid og i nært samarbeid med kunden og de faglige, slik at systemet er tilpasset målgruppen og læringsbehovet. Andre vil med stor suksess kunne velge ferdige standard løsninger eller benytte sitt eksisterende intranett til å koble seg til leverandører innen e-læring.

### 3. Nøkkel nr. 3 dreier seg om pedagogikk og læringsformidling

Å undervise på nett er en stor utfordring. Det dreier seg ikke om skape ny pedagogikk, men snarere om å anvende velfungerende pedagogiske metoder i ett nytt læringsverktøy. Å forelese for sine studenter, slik den tradisjonelle universitetslærer gjør, skiller seg sterkt fra nettlærerens arbeid, som er å veilede og formidle via nettet. Vi står med andre ord overfor en endring av lærerrollen. Nettlæreren må i større grad enn den tradisjonelle foreleser være en fasilitator eller veileder som setter studentenes individuelle læreprosess i fokus og nedtoner sin egen rolle. Samtidig er det meget krevende å være nettleider, fordi studentene får ubegrenset tilgang til kommunikasjon og dialog. Det kan også være en meget ensom jobb, dersom studentene velger å være lite aktive når det gjelder å bidra til diskusjoner og innspill. Et rammeverk for hvordan læreren skal jobbe på nett – og hva studentene, kundene kan forvente av ham eller henne, er derfor viktig.

### 4. Nøkkel nr. 4 har med kursdesign og kursleveranse å gjøre

Å legge teknologien til som en ekstra oppgave ved siden av den eksisterende undervisningen bringer lite fornyelse til læringsmiljøet. Man må være villig til å erstatte elementer i den eksisterende leveransen med e-læring. Å ta i bruk e-læring innebærer at man tilrettelegger læringsinnholdet for elektronisk undervisning. Digitale læringsressurser fra databaser og elektroniske bibliotek samt oppgaver og simuleringer som virker selvaktiviserende og støtter den individuelle læreprosessen, kan med fordel benyttes i nettbasert læring. Man må kunne utforme læreprogrammene på nye måter og finne frem til en undervisningslogistikk som fungerer og oppfyller hensikten med læringen.

### 5. Nøkkel nr. 5 har med humanaspektet å gjøre

Kompetansedeling er svært viktig for å lykkes med e-læring. Derfor må det systematisk tilrettelegges for erfaringsutveksling lærerne imellom og mellom administrasjon, pedagoger og forelesere i form av seminarer, workshops og nettdiskusjoner. Men det handler også om å endre holdninger til hva som er god og riktig måte å lære på. Både lærer, student, utdanningsleverandør og bedrift må være villig til å prøve nye veier. Det dreier seg om å etablere vilje og kraft til å endre gamle måter å lære og arbeide på. Med andre ord det handler om organisasjonsendring.

Men våger man å satse på e-læring, vil det på sikt gi resultater i form av administrativ, økonomisk og læringsmessig effektivitet.

#### Noter

<sup>1</sup> Handelshøyskolen BI, BI Nettstudier (<http://www.nettstudier.bi.no>). Etablert 1989. Den 'elektroniske BI-høyskolen'. Etter- og videreutdanning. 4500 kurspåmeldinger pr termin. 50 nettlærere, 16 administrative medarbeidere.

<sup>2</sup> <http://www.telenor.no>

<sup>3</sup> <http://www.nettskolen.com/cisaer>